

Fantasiens kender ingen grænser, men forstaden gør

– om grænser, planlægning og forestillingen om fremtiden

Fremtiden formes af grænser, regneark og erfaringer fra fortiden, men de samme redskaber kan samtidig begrænse, hvad vi overhovedet kan forestille os.

Af Jesper Pagh,
stadsarkitekt,
Rødovre Kommune

”

Vi kvæler fantasien med økonomi, fortid og fremskrivninger.

Grænseløs afgrænset: I forstaden er grænserne klare og fuldstændig udviskede. For den forbigående flyder Ishøj, Vallensbæk, Brøndby, Glostrup, Rødovre, Herlev og Gladsaxe sammen som "forstad" eller bare "København" på vejen med Hovedstadens Letbane fra syd til nord. For den lokale er det en række byer og lokalsamfund med hver deres identitet, hvor man arbejder, lever og elsker, passer sin have og på hinanden og følger sine børn i skole og til ishockey. Om grænserne er klare eller udviskede, afhænger af, hvilket perspektiv man har.

For at kunne skabe gode steder at bo og leve må vi kunne begribe flere – ofte modsatte – perspektiver på samme tid. Det gælder ikke kun i hovedstadsområdet, men over hele landet, hvor dovne analyser og gamle vaner alt for ofte sætter grænser for fantasien og vores forestillinger om fremtiden.

Forstaden som restprodukt

Det ligger i begrebet "forstad" eller "omegnskommune", at man i lige så høj grad som at være noget er noget andet. I år fejrer Rødovre Kommune sit 125-års jubilæum, og det er samtidig en markering af, at det er 125 år siden, at Københavns Kommune fik den udstrækning, den har i dag. Det var resultatet af mange års arbejde på at tilvejebringe langsigtede udvidelses- og planlægningsmæssige muligheder for den hastigt voksende storby og lagde samtidig en del af fundamentet til det, der i dag er den almene boligsektor.

Borgerne i landsbyen Rødovre havde, sammen med de få beboere på Islev Mark, ønsket at løsrive sig fra den daværende Brønshøj-Rødovre Sognekommune i mange år, men fik både i 1883 og 1895 afslag, da sognerådets repræsentanter for den i tiltagende grad urbaniserede og industrialiserede befolkning i Brønshøj,

Vanløse, Husum, Utterslev og Emdrup, som udgjorde den resterende del af sognet, satte sig imod. Først i 1898 skete der noget, da Københavns Kommune stillede krav om, at Brønshøj blev indlemmet i København – dog uden de to landlige distrikter Rødovre og Islev, som derefter kunne begynde den fælles fremtid, som i løbet af de efterfølgende årtier skulle se en forandring af kommunens 1.200 ha vest for Harrestrup Å og Damhussøen fra et åbent, opdyrket landområde med 716 sjæle til en af landets tættest befolkede kommuner med knap 46.000 indbyggere i 1968 – og snart igen i dag.

Fuldstændig forbundne, gensidigt afhængige

Når vi i dag taler om stigende boligpriser, studerendes og førstegangskøberes og børnefamiliers, skolelæreres og politibetjentes og andre "almindelige menneskers" problemer med at finde et sted at bo i København, taler vi om et fænomen,

der observeres inden for den nu 125 år gamle afgrænsning af en administrativ enhed, vi kalder Københavns Kommune, som rummer bydele så forskelligartede som Sundbyvester og -vester, Valby, Vigerslev og Utterslev – men ikke Hvidovre, Rødovre eller Søborg. Og motorvejen slutter, hvor Københavns Kommune begynder, mens metroen stopper, hvor omegnskommunerne starter.

De færreste bekymrer sig om, hvad der foregår i de distrikter, der af forskellige historiske omstændigheder ikke blev indlemmet i hovedstadskommunen for 125 år siden. Men hovedstaden og forstaden er fuldstændig forbundne, gensidigt afhængige af hinanden.

Vi forsøger at kontrollere det ukontrollerbare

Urbanisering og de menneskelige konsekvenser er – hvis man skal tro den økonomisk-politiske doktrin, som dominerer den

landspolitiske dagsorden – en uimodståelig del af en naturlig udvikling ligesom privatbilismens evige vækst og Statsbanernes og Postvæsenets sammenbrud.

Det er paradoksalt, at vi behandler samfundsmæssige fænomener – som alt andet lige er noget, vi i et vist omfang kan gøre noget ved – som var det vand, der løber derhen, hvor det nu engang løber, mens vi behandler naturen, som vi selv er en del af, som var det noget, vi selv har skabt, og derfor kan gøre med, hvad vi vil.

I mange forandringsorienterede fællesskaber beder man om sindsro til at acceptere de ting, man ikke kan ændre, mod til at ændre de ting, man kan, og visdom til at se forskellen. De fleste associerer nok sindsroen, som den kaldes, med Anonyme Alkoholikere, men måske skulle man også begynde at bruge den til møder i byplanlæggernes faglige fællesskaber.

FOTO: JENS V. NIELSEN © RØDOVRE KOMMUNE

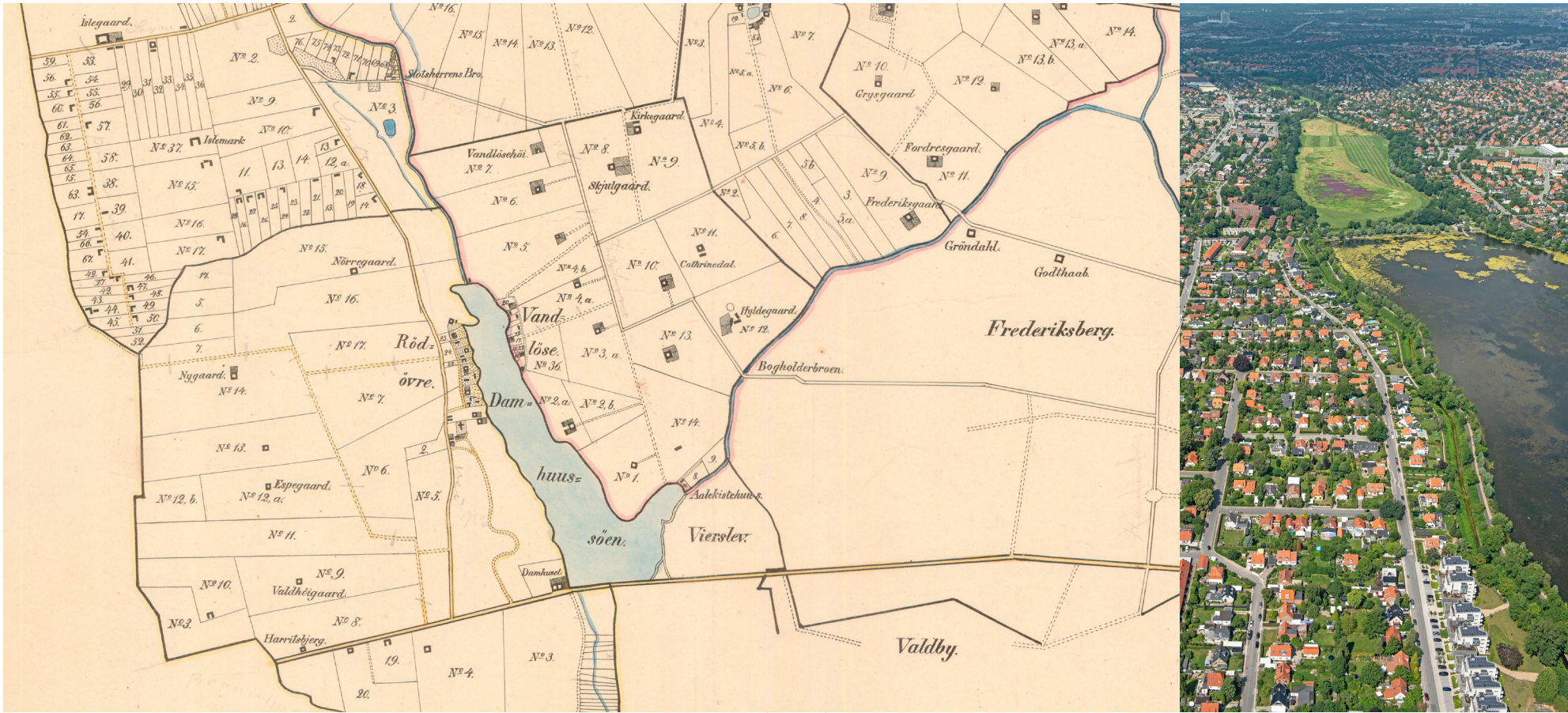

FOTO: JENS V. NIELSEN © RØDOVRE KOMMUNE

” Det er paradoksalt, at vi behandler samfundsmæssige fænomener – som alt andet lige er noget, vi i et vist omfang kan gøre noget ved – som var det vand, der løber derhen, hvor det nu engang løber, mens vi behandler naturen, som vi selv er en del af, som var det noget, vi selv har skabt.

Dybt alkoholiseret skrev F. Scott Fitzgerald i indledningen til en novelle i Esquire i 1936, at førsteklasses intelligens er kendetegnet ved evnen til at holde to modsatrettede idéer i hovedet på samme tid og opretholde evnen til at fungere. ”Man må for eksempel være i stand til at indse, at situationen er håbløs, og stadig være fast besluttet på at gøre noget ved det.” (Egen oversættelse).

Der er så mange måder, vi kunne regulere boligmarkedet, affolkningen af landdistrikterne og de fremherskende transportmønstre på – lokalt, regionalt og nationalt – vi vælger bare ikke at benytte os af nogen af dem, men organiserer os efter konsekvenserne i stedet. Der findes til gengæld ingen måde, vi kan forhindre regnen i at falde, grundvandet i at opmagasineres og havvandet i at nå vores kyster, men vi gør alt, hvad vi kan for at regulere netop det, i stedet for at organisere os efter konsekvenserne.

Vi kvæler fantasien med økonomi, fortid og fremskrivninger
Hvis vi bruger vores fantasi, lader naturen være natur og samfundet noget, vi selv skaber imellem os, åbner der sig en frodig verden af mulige fremtider. Særligt tre

omstændigheder forhindrer os i at slippe fantasien løs – og dem må vi have gjort op med, hvis vi skal videre: *Det samfundsøkonomiske regnestykke og mindelser om noget, vi har prøvet før*, drukner gode idéer, mens de er små, og lader dårlige idéer vokse sig store og stærke og umulige at komme uden om, mens *fremskrivninger af det, vi ved om nutiden, til noget, vi tror om fremtiden*, stiller sig i vejen for en egentlig samtale om, hvilket samfund vi gerne vil have.

Den samfundsøkonomiske trylleformular
Det samfundsøkonomiske regnestykke er en trylleformular, som politikere og embedsmænd beder økonomer i konsulentvirksomheder og på universiteter om at udsige over projekter, man gerne vil have fremmet trods modstand eller forhindre, på trods af at de umiddelbart forekommer meningsfulde. I et samfundsøkonomisk regnestykke kan man f.eks. vælge, at den tid, man bruger på at sidde i kø i sin bil, er et samfundsmæssigt tab, og den tid, man sidder i et tog, er uproduktiv.

Klima- og miljømæssige påvirkninger udelades sammen med alles drømme om hverdagen, og således kan man beregne,

at vi hvert år ”spilder” et stort milliardbeløb på at holde i kø på vejene, og dem har man så til rådighed, når man med samme metode kan påvise, at det bedre kan betale sig at smadre det østjyske landskab med en udvidelse af E45 end at investere i nye lyntog og timedrift mellem de store byer.

Nogen har på et tidspunkt besluttet, at kollektiv transport ligesom udbringning af post og opretholdelse af telefonforbindelser ikke er en velfærdsydelse eller en uundværlig del af det, der binder os sammen som samfund, men skal finde sted på ”markedsmæssige vilkår” med udgangspunkt i et ”samfundsøkonomisk regnestykke” – hvis det ellers er muligt. Derfor kører der ikke længere busser på landet, hvor posthuset er lukket, lægen flyttet, og internetforbindelsen svigter, mens man kan erhverve kørekort og købe sin egen bil i en stadig yngre alder.

Når erfaring bliver en undskyldning
Mindelser om noget, vi har prøvet før, er en blindgyde for progressiv tænkning og et politisk supervåben, som uden yderligere dokumentation kan bruges til at redegøre for, at en åbenlyst god idé ikke er værd at undersøge, fordi den har været

oppe at vende før eller minder om noget, som nogen kan huske. Regional planlægning og moderne arkitektur kan altid skydes ned med udgangspunkt i, at sidst, vi prøvede det, skete der ikke lige det, vi godt kunne have tænkt os med udgangspunkt i den viden, vi har i dag.

Derfor kan vi ikke bruge huslejeregulering, kommunalt ejede boliger, hjemfaldspligt eller en spekulationsfri andelsboligsektor som redskaber i boligpolitikken, men kun det eneste, der dermed er tilbage, og som vi til gengæld ved ikke virker: fortsætte med at bygge mere af det, der allerede bliver bygget, der, hvor der allerede bliver bygget.

Planlægning handler om retning, ikke prognoser
Fremskrivninger af det, vi ved om nutiden, til noget, vi tror om fremtiden, er en illusion om, at vi kan forudse, hvordan de grundlæggende forudsætninger for vores sociale liv og samfundsøkonomien vil udvikle sig i en virkelighed, hvor alle har prøvet at planlægge den perfekte kroketurnering til sidste weekend i sommerferien kun for at måtte aflyse den to timer før pga. en tordenbyge, der uden varsel udviklede sig over Aarhus-

bugten. Selvfølgelig er det godt at vide, nogenlunde hvor mange børn der skal være plads til i daginstitutionerne om fire år. Men planlægningens opgave er ikke kun at forsøge at gætte på, hvor tingene mon er på vej hen, og så afbøde de værste konsekvenser af det ved at udvide motorvejene og bygge flere boliger på havnen. Planlægning handler først og sidst om at skabe gode steder at bo og leve. Det gør man ved at interessere sig for, hvad det er for et samfund, vi gerne vil have – og tilvejebringe rammerne for, at det så også er i den retning, tingene bevæger sig.

Fremtiden kræver, at vi ikke lukker den ned
Der er grænser nok for, hvad vi kan forestille os om fremtiden: administrative grænser, planetære grænser og faglige grænser, grænser for vækst og grænser for, hvad vi kan styre i denne verden. Mange af dem er det vanskeligt eller umuligt at gøre noget ved, og der er ikke nogen grund til selv at finde på flere. Samfundsøkonomiske overvejelser, erfaring og statistiske fremskrivninger er ikke modsætninger til forestillinger om fremtiden; de er deres forudsætning. Men kun, hvis vi bruger dem til at forstå verden og ikke til at begrænse den.